

PERUSTUSLAKIVALIOKUNNAN MIETINTÖ 2/2009 vp

Hallituksen esitys laiksi ehdokkaan vaalirahoituksesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 5 päivänä maaliskuuta 2009 lähettänyt perustuslakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi ehdokkaan vaalirahoituksesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 13/2009 vp).

Lakialoitteet

Valiokunta on käsitellyt esityksen yhteydessä — lakialoitteen laiksi ehdokkaan vaalirahoituksesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (LA 14/2009 vp — Minna Sirnö /vas ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 5 päivänä maaliskuuta 2009 — lakialoitteen laiksi ehdokkaan vaalirahoituksesta (LA 23/2009 vp — Eero Heinäluoma /sd ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 17 päivänä maaliskuuta 2009.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- vaalijohtaja Arto Jääskeläinen ja neuvotteleva virkamies Helinä Lehtinen, oikeusministeriö
- poliisiylitarkastaja Kaarle J. Lehmus, sisäasiainministeriö
- ylijohtaja Marjatta Kimmonen ja esikuntapäällikkö Marko Männikkö, Valtiontalouden tarkastusvirasto
- oikeustieteen lisensiaatti Lauri Tarasti
- professori Mikael Hidén.

Lisäksi kirjallisen lausunnon on antanut — professori Veli-Pekka Viljanen.

HALLITUKSEN ESITYS JA LAKIALOITTEET

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki ehdokkaan vaalirahoituksesta. Sillä kumottaisiin ehdokkaan vaalirahoituksen ilmoittamisesta annettu laki. Lain tarkoituksena olisi lisätä vaalirahoituksen avoimuutta ja tietoa ehdokkaiden mahdollisista sidonnaisuuksista sekä rajoittaa ehdokkaiden vaalikampanjoiden kulujen kasvua.

Ehdokkaan vaalirahoituksella tarkoitettaisiin laissa sitä rahoitusta, jolla katetaan ehdokkaan

vaalikampanjan kulut. Sellaisina pidettäisiin kampanjan toteuttamisesta aikaisintaan kuusi kuukautta ennen vaalipäivää ja viimeistään kaksi viikkoa vaalipäivän jälkeen aiheutuneita kuluja riippumatta siitä, milloin nämä kulut maksetaan. Vaalirahoitukseen kuuluvaksi tueksi katsottaisiin rahana, tavarana, palveluna tai muulla vastaavalla tavalla saadut suoritukset pois luki kuitenkin tavanomainen talkootyö ja tavanomaiset ilmaisupalvelut. Tuki ilmoitettaisiin bruttomääräisenä ja useat samalta tukijalta saadut

suoritukset ilmoitettaisiin yhtenä tukena. Ehdokkaan tukiryhmä rinnastuisi ehdokkaaseen ilmoitusvelvollisuuden kannalta.

Ehdokas, ehdokkaan tukiryhmä tai muu yksinomaan ehdokkaan tukemiseksi toimiva yhteisö ei saisi vastaanottaa tukea, jonka antajaa ei voida selvittää. Tämä ei kuitenkaan koskisi tavanomaista keräystoimintaa. Laissa asetettaisiin myös yksittäisille tukisuorituksille vaalikohtainen tukikatto, joka olisi 3 000 euroa kunnallisvaaleissa, 6 000 euroa eduskuntavaaleissa ja 10 000 euroa europarlamenttivaaleissa. Tämä ei kuitenkaan koskisi puolueen rekisteröidyn yhdistyksen antamaa tukea.

Vaalirahoitus tulisi ilmoittaa eriteltyä tukijatahon mukaan. Erikseen olisi ilmoitettava kukin yksittäinen tuki ja sen antaja silloin, kun tuen arvo ylittää 800 euroa kunnallisvaaleissa, 1 500 euroa eduskuntavaaleissa tai 2 000 euroa europarlamenttivaaleissa ja presidentinvaalissa. Jos tuki olisi saatu vastiketta vastaan, luettaisiin erikseen ilmoitettavaksi tueksi vain sen nettomääräinen arvo. Jos ilmoitusvelvollinen olisi ottanut lainaa vaalikampanjansa kuluja kattamiseksi, tulisi ilmoitukseen sisällyttää suunnitelma lainan takaisinmaksusta.

Esityksessä ehdotetaan, että vaalirahoitusilmoituksia koskevat tehtävät siirrettäisiin oikeusministeriöltä ja kuntien keskusvaalilautakunnilta Valtiontalouden tarkastusvirastolle, joka valvoisi ilmoitusvelvollisuuden noudattamista. Ilmoitusvelvollisen olisi pyydettyä annettava kampanjatilille tai vastaavalla tavalla sellaisia ilmoitusta täydentäviä tietoja ja selvityksiä, jotka saattavat olla tarpeen ilmoituksen oikeellisuuden ja riittävyyden tarkistamisessa. Valtiontalouden tarkastusvirasto tarkistaisi, että kaikki ilmoitusvelvolliset ovat tehneet ilmoituksen. Virasto voisi tarkistettuaan ilmoitukset tarvittaessa kehottaa ilmoitusvelvollista tekemään ilmoituksen, täydentämään tehtyä ilmoitusta tai selvittämään ilmoituksen oikeellisuutta ja riittävyyttä. Jos ilmoitusvelvollinen ei kehotuksesta huolimatta tekisi ilmoitusta, voisi tarkastusvirasto velvoittaa hänet siihen sakon uhalla. Uhkasakko olisi tehosteena myös niissä tilanteissa, joissa ilmoitus havaittaisiin olennaisilta koh-

diltaan ilmeisen virheelliseksi tai puutteelliseksi ja virasto velvoittaisi ilmoitusvelvollisen korjaamaan virheen tai puutteen.

Esityksessä ehdotetaan otettavaksi käyttöön vapaaehtoinen ennakkoilmoitus vaalirahoituksesta. Ehdokas tai presidentinvaalissa ehdokkaan asettanut puolue ja valitsijayhdistys voisi toimittaa Valtiontalouden tarkastusvirastolle ennakkoilmoituksen, joka sisältäisi suunnitelman vaalirahoituksesta ja kampanjan kuluista. Vaalirahoitusilmoitukset ja ennakkoilmoitukset olisivat sellaisinaan julkisia.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että Valtiontalouden tarkastusvirastolle annetut tiedot kampanjatileistä ja muut vastaavat selvitykset säädettäisiin 24 §:ssä salassa pidettäväksi viranomaisen asiakirjoiksi. Tuloverolakia muutettaisiin siten, että ehdokkaan tukemiseksi varattu varallisuuskokonaisuus mainittaisiin nimenomaisesti yleishyödyllisenä yhteisönä.

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan mahdollisimman pian. Tarkoitus on, että lait olisivat osin sovellettavissa vuoden 2009 europarlamenttivaalikampanjoissa.

Esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa tarkastellaan ensimmäisen lakiehdotuksen säännöksiä suhteessa perustuslain 10 §:ssä turvattuun yksityiselämän suojaan ja perustuslain 12 §:ään sisältyvään julkisuusperiaatteen. Ensimmäisen lakiehdotuksen mukaisia lahjoittajakohtaisia rajoituksia käsitellään myös suhteessa perustuslain 15 §:n mukaiseen omaisuuden suojaan. Lisäksi säätämisyjärjestysperusteluissa arvioidaan perustuslain 90 §:n 2 momentin kannalta vaalirahoitusilmoitusten valvontatehtävän antamista Valtiontalouden tarkastusvirastolle.

Hallitus katsoo, että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Lakialoitteet

Lakialoite LA 14/2009 vp on ns. rinnakkaislakialoite. Siinä ehdotetaan ehdokkaan vaalirahoituksen rajoittamista vaalikohtaisesti myös vaalikampanjan kokonaiskulujen osalta. Muilta osin rinnakkaisaloitteessa noudatetaan vaali- ja puo-

luerahoituskomitean mietinnössään (KM 2009:1) tekemiä ehdotuksia.

Lakialoitteessa LA 23/2009 vp ehdotetaan ehdokkaan vaalirahoitukselle asetettavaksi niinkään vaalikohtainen enimmäiseuromäärä. Li-

säksi aloitteessa ehdotetaan laissa säädettäväksi velvollisuudesta antaa vähintään kuukautta ennen vaalipäivää vaalirahoituksen ennakoilmoitus, johon sisältyvät suunnitelmat vaalirahoituksesta ja vaalikampanjan kuluista.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Yleisarvio esityksestä

Hallituksen esityksen tarkoituksena on toteuttaa ehdokkaan vaalirahoitusta koskevan lainsäädännön kokonaisuudistus. Uudistuksen taustalla ovat paitsi voimassa olevan lainsäädännön soveltamisessa ilmenneet epäkohdat myös Suomen harjoittamasta kansainvälisestä yhteistoinnista kumpuavat virikkeet. Viimeksi mainitusta on erityisesti mainittava Euroopan neuvoston korruptionvastainen toimielin GRECO (Group of States against Corruption), joka antoi vuoden 2007 lopussa Suomelle puoluerahoituksen valvontaan ja lahjonnan kriminalisointiin liittyviä toimenpidesuosituksia. Näistä osa liittyy suoraan tai välillisesti ehdokkaan vaalirahoitukseen.

Oikeusministeriö asetti toukokuussa 2008 toimikunnan, jonka tehtävänä oli valmistella ehdotus puolueiden ja vaaliehdokkaiden rahoitusta ja sen valvontaa koskevan lainsäädännön uudistamiseksi. Toimikunnan tuli työssään ottaa huomioon edellä mainittu GRECON antamat suositukset. Nyt käsiteltävänä oleva hallituksen esitys perustuu toimikunnan välimietintöön.¹ Hallituksen esityksen yleisperusteluissa GRECON suosituksista ja niiden vaikutuksesta lakiehdotusten sisältöön on tehty asianmukaisesti selkoa.

Avoimet ja rehelliset vaalit ovat toimivan länsimaisen demokratian kulmakivi. Yksi keskeinen osa avoimuutta on, että äänestäjillä on mahdollisuus saada tietää, mistä puolueet tai muut

ehdokkaita asettavat mielipidesuunnat ovat saaneet kampanjaansa merkittävää rahoitusta, koska voimakas taloudellinen riippuvuus yhdestä rahoittajatahosta voi synnyttää epäilyksiä rahoittajan pyrkimyksistä vaikuttaa epäasiallisesti ehdokkaita asettavan tahon harjoittamaan politiikkaan. Valiokunta toteaaikin tässä yhteydessä, että edellä mainittu toimikunta jatkaa työskentelyään tavoitteenaan ehdotukset, joilla lisätään puoluerahoituksen avoimuutta. On tärkeää, että toimikunta jatkotyössään ottaa huomioon nyt säädettävästä laista tulevissa europarlamenttivaa-leissa saatavat kokemukset ja sen perusteella tekee mahdollisesti tarvittavat muutosehdotukset myös nyt esillä olevaan lakiin.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esityksiä tarpeellisina ja tarkoituksenmukaisina. Valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin.

Vaaleissa julkiseen tehtävään pyrkivät yksittäiset henkilöt ovat jatkuvassa yhteydessä yhteiskunnan eri alojen toimijoihin. Luonnollista on, että ehdokkaat pitävät yhteyttä myös omiin tukijoihinsa. Tällaisessa yhteydenpidossa pyritään tyypillisesti vaikuttamaan ehdokkaan yhteiskunnallisiin käsityksiin yleensä ja erityisesti hänen toimintaansa siinä tapauksessa, että hän tulee valituksi. Yleiset vaalit ovat muuttuneet yhä henkilökeskeisemmiksi, mistä on samalla seurannut vaalikampanjoiden kustannusten kasvu. Tämän vuoksi on tärkeää, että äänestäjillä on mahdollisuus saada tietää, mistä julkiseen tehtävään valitut henkilöt ovat saaneet merkittävänä pidettävää rahoitusta. Tätä vaalirahoituksen läpinäkyvyyttä turvaa valituksi tulleen velvollisuus antaa tiettyssä ajassa yksityiskohtainen sel-

¹ Ehdotus laiksi ehdokkaan vaalirahoituksesta. Vaali- ja puoluerahoitustoimikunnan välimietintö (Komiteanmietintö 2009:1).

vitys vaalirahoituksensa lähteistä (ks. myös PeVL 29/2001 vp, s. 4/II).

Vaalirahoituksesta ilmoittaminen ei toisaalta saa muodostua niin työlääksi ja aikaa vieväksi, että se voi koitua ehdokkaaksi asettumisen tosiasialliseksi esteeksi. Tarkoituksena ei myöskään voi olla, että annettuja ilmoituksia tutkittaisiin toimitettujen vaalien jälkeen vielä hyvinkin pitkään, koska se voisi viime kädessä synnyttää epäilyksiä vaalituloksen moraalisisesta hyväksytyvyydestä.

Nämä erisuuntaiset lähtökohdat tulee sen vuoksi sovittaa yhteen tavalla, joka tuo muasaan riittävän yksityiskohtaisuuden samalla, kun menettely on myös sopivasti summaarista. Tässä yhteensovittamistehtävässä hallituksen esityksessä on valiokunnan mielestä onnistuttu varsin hyvin. Valiokunta huomauttaa myös, että se ei ainakaan nykyisellään näe tarvetta asettaa laissa vaalikampanjan kokonaiskuluille mitään tiettyä enimmäismäärää.

Säätämisjärjestykseen liittyvät seikat

Valtiontalouden tarkastusviraston rooli lain valvonnessa

Esitykseen sisältyvä 1. lakiehdotus on valtiosääntöoikeudellisesti merkityksellinen, koska sen 10 §:ssä säädetään laissa tarkoitettujen ilmoitusvelvollisuuden noudattamisen valvonta Valtiontalouden tarkastusviraston tehtäväksi. Perustuslain 90 §:n 2 momentin mukaan valtion taloudenhoidon ja valtion talousarvion noudattamisen tarkastamista varten eduskunnan yhteydessä on riippumaton Valtiontalouden tarkastusvirasto. Tarkastusviraston asemasta ja tehtävistä säädetään tarkemmin lailla.

Perustuslain esitöiden (HE 1/1998 vp, s. 141/II) mukaan säännöksessä mainitulla riippumattomuudella tarkoitetaan muun muassa sitä, että tarkastusviraston tulee voida suorittaa tehtävänsä riippumattomasti ja puolueettomasti erityisesti suhteessa tarkastettaviin eli lähinnä toimeenpanovaltaan, mutta myös lainsäätäjään ja intressipiireihin. Tällaisena tarkastusvirasto on valiokunnan mielestä ehdotetun lain mukaiseen valvontatehtävään sopivampi kuin valtio-

neuvoston osana toimiva oikeusministeriö, jolle tehtävä nykyisin kuuluu. Vaikka vaalirahoitusilmoitusten antamisen ja lainmukaisuuden valvonta ei koskekaan valtion taloudenhoidon ja valtion talousarvion noudattamisen valvontaa, näiden ilmoitusten valvonnalla on sellainen kytkentä eri valtioelinten toimintaan, että tämän tyyppinen tehtävä voidaan perustuslain 90 §:n 2 momentin estämättä antaa Valtiontalouden tarkastusvirastolle.

Valtiontalouden tarkastusvirasto voi 1. lakiehdotuksen 10 §:n mukaan velvoittaa ehdokkaan ilmoituksen antamiseen tai sen täydentämiseen asettamalla viime kädessä uhkasakon. Valittu keino on valiokunnan mielestä tällaisessa poliittisesti värityneessä asiayhteydessä parempi ja todennäköisesti myös tehokkaampi kuin vähäinen tehostekriminalisointi. Koska uhkasakon tuomitsevaan päätökseen saa hakea muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta, valiokunnalla ei ole säännöksestä huomautettavaa myöskään perustuslain 21 §:n 2 momentin kannalta.

Valtiontalouden tarkastusvirasto antaa saamistaan ilmoituksista ja toiminnastaan ilmoitusvelvollisuuden noudattamisen valvonnessa eduskunnalle vaalikohtaisen kertomuksen kahdeksan kuukauden kuluessa vaalien tuloksen vahvistamisesta. Tarkastusviraston tehtävät kyseisten vaalien osalta päättyvät tämän kertomuksen antamiseen. Valiokunta toteaa, että kysymys kertomuksen käsittelytavasta eduskunnassa on ratkaistava myöhemmin erikseen.

Muuta

Yksityiselämän suoja. Yksittäisen henkilön tiettylle ehdokkaalle antaman, laissa säädettyä rajan ylittävän tuen tuleminen julkiseksi koskettaa tämän henkilön perustuslain 10 §:n 1 momentissa turvattua yksityiselämän suojaa. Voimassa olevan lain säätämiseen johtanutta ehdotusta käsitellessään perustuslakivaliokunta katsoi, että tällainen tuen tuleminen julkiseksi ei koske yksityiselämän suojan keskeistä osaa. Valiokunnan mielestä ehdotuksella ei myöskään puututtu perustuslain 25 §:ssä turvatun vaalisalaisuuden keskeisiin tekijöihin (ks. PeVM 8/2000 vp,

s. 2/II). Hallituksen esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa esitetään kanta, jonka mukaan ilmoitettavan tuen euromääräisen rajan laskemisen jonkin verran ei johda ehdotuksen muodostumiseen valtiosääntöoikeudellisesti ongelmalliseksi. Perustuslakivaliokunta pitää arviota perusteltuna.

Julkisuusperiaate. Vaalirahoituksesta annetun lain nojalla Valtiontalouden tarkastusvirastolle annettuja tietoja kampanjatileistä sisältävät asiakirjat sekä vastaavat muut selvitykset vaalirahoituksesta ja vaalikampanjan kuluista ovat 2. lakiehdotuksen mukaan salassa pidettäviä. Ehdotus on merkityksellinen perustuslain 12 §:n 2 momentin kannalta. Sen mukaan viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Hallituksen esityksen perusteluissa salassapito katsotaan luetelluissa tapauksissa välttämättömäksi, koska esimerkiksi tiliotteet tai muut selvitykset ehdokkaan kampanjasta voivat sisältää tietoja, jotka eivät kuulu ilmoitusvelvollisuuden piiriin.

Perustuslakivaliokunta hyväksyy nämä perustelut mutta tähdentää samalla sitä, että poikkeuksena julkisuusperiaatteesta säännöstä on sovellettava suppeasti. Suppea tulkinta edistää myös 1. lakiehdotuksen päätarkoitusta eli vaalirahoituksen ja siihen liittyvien sidonnaisuuksien mahdollisimman suurta avoimuutta.

Omaisuuksensuoja. Esitykseen sisältyvässä 1. lakiehdotuksen 4 §:ssä säädetään euromääräiset rajat sille, kuinka paljon ehdokas, hänen tukiryhmänsä tai muu yksinomaan ehdokkaan tukemiseksi toimiva muu ryhmä saa ottaa tukea vastaan yhdeltä tukijalta. Ehdotuksella on liityntä perustuslain 15 §:ssä turvattuun omaisuudensuojaan. Valiokunnan mielestä kyse ei kuitenkaan ole varsinaisesta omaisuudensuojan rajoituksesta, vaan pikemminkin sellaisesta omaisuuden käytön sääntelystä, jolle on osoitettavissa painavat yhteiskunnalliset perusteet ja joka luontevasti

kuuluu nykyaikaiseen demokraattiseen järjestelmään. Ehdotettu säännös ei vaikuta käsittelyjärjestykseen.

Yhteenveto

Lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Yksityiskohtaiset perustelut

1. Laki ehdokkaan vaalirahoituksesta

4 §. Ehdokkaan vaalirahoituksen rajoitukset. Pykälän 2 momentissa säädetään vaalikohtaiset enimmäismäärät sille tuelle, jonka ehdokas, ehdokkaan tukiryhmä tai muu yksinomaan ehdokkaan tukemiseksi toimiva yhteisö saa vastaanottaa yhdeltä tukijalta. Momentin viimeisen virkkeen mukaan enimmäismäärät eivät kuitenkaan koske tukea puolueen rekisteröidyltä yhdistykseltä. Hallituksen esityksen perustelujen mukaan tällä tarkoitetaan puolueen sääntömääräisiä rekisteröityjä yhdistyksiä.

Valiokunnan mielestä ehdotettu sanamuoto ei voi tarkoittaa sitä, että momentin 1. virkkeessä mainittuja enimmäismääriä voitaisiin kiertää kanavoimalla tosiasiallisesti tietyille ehdokkaalle suunnattu tuki puolueen rekisteröidyn yhdistyksen kautta. Tällöin yhdistys toimisi vain välikätenä eikä olisi tuen todellinen antaja. Tällaisten tilanteiden estämiseksi vaali- ja puolueahoitustoimikunnan tulee jatkotyössään arvioida ne vaihtoehdot, joilla tämän kaltainen menettely voidaan kokonaisuudessaan torjua.

Lakialoitteet

Valiokunta ehdottaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä muuttamattomina, minkä vuoksi valiokunta ehdottaa, että lakialoitteet hylätään. Aloitteisiin sisältyvät lakiehdotukset eivät ole valtiosääntöoikeudellisesti ongelmallisia.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella perustuslakivaliokunta ehdottaa,

että hallituksen esitykseen sisältyvät lakiehdotukset hyväksytään muuttamattomina ja

että lakialoitteet LA 14/2009 vp ja LA 23/2009 vp hylätään.

Helsingissä 27 päivänä maaliskuuta 2009

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Kimmo Sasi /kok	Tuula Peltonen /sd
vpj.	Jacob Söderman /sd	Veijo Puhjo /vas
jäs.	Tuomo Hänninen /kesk	Tapani Tölli /kesk
	Ulla Karvo /kok	Tuulikki Ukkola /kok (osittain)
	Elsi Katainen /kesk (osittain)	Antti Vuolanne /sd
	Esko Kiviranta /kesk	vjäs. Christina Gestrin /r
	Ville Niinistö /vihr	Johannes Koskinen /sd (osittain).
	Mikaela Nylander /r	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Risto Eerola.

VASTALAUSE 1

Perustelut

Ehdotimme hallituksen esitystä muutettavaksi edustaja Heinäluoman rinnakkaislakialoitteen mukaiseksi ja hallituksen esityksestä poiketen siten, että ehdokkaan vaalirahoitusta rajoitettaisiin myös vaalikampanjan kokonaiskulujen osalta (LA 23/2009 vp).

Ehdotuksemme mukaan vaalikampanjan kulut eivät saa kunnallisvaaleissa ylittää 20 000 euroa, eduskuntavaaleissa 100 000 euroa, europarlamenttivaaleissa 200 000 euroa eivätkä presidentinvaalin ensimmäisessä tai toisessa vaalissa 2 000 000 euroa. Kulujen ylärajojen summat ovat vaali- ja puolerahoitustoimikunnan väli­mietinnön ehdotuksen mukaiset.

Valiokunnan hyväksymässä hallituksen esityksessä vaalikampanjoiden suuruudelle ei ole asetettu lakisääteistä rajaa. Vaalikampanjalle asetetuista katoista on tehty lakiesityksen käsittelyyn kaksi rinnakkaislakialoitetta. On selvää, että kallistuvat vaalikampanjat asettavat erilaisista taloudellisista lähtökohdista tuleville ihmisille eriaisteiset kynnykset asettua ehdokkaaksi ja ne myös vääjäämättä osittain ovat vaikuttamassa valituksi tulemiseen. Sen johdosta vaalikampanjoille on asetettava kattorajat.

Päähallituspuolueet eivät kuitenkaan halunneet ottaa käyttöön vaalirahoitustoimikunnan esittämää kampanjakattoa.

Lisäksi ehdotimme aloitteen LA 23/2009 vp mukaisesti, että laissa säädetään velvollisuus laatia ja toimittaa ennakoilmoitus vaalirahoituksesta valvovalle Valtiontalouden tarkastusvirastolle vähintään kuukautta ennen vaalipäivää. Hallituksen esityksessä ennakoilmoitusta vaalirahoitussuunnitelmasta ja -kampanjakuluista ei ole säädetty ehdottomaksi velvollisuudeksi.

1. lakiehdotuksen 4 §:n (uusi) 3 mom. Ehdokkaan vaalirahoituksen rajoitukset. Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi vaalikampanjan kuluille euromääräiset ylärajat. Kansanedustajien ja varaedustajien ilmoitetut kam-

panjointikustannukset ovat nousseet viime vuosina rajusti. Kun vuonna 2003 keskimääräinen kampanja maksoi reilut 23 000 euroa, oli tuo summa vuonna 2007 jo 39 700 euroa. On hyvä laittaa merkille, että em. summat ovat keskimääräisiä ja ehdokkaiden kampanjoissa on ollut myös huomattavasti suurempia summia käytössä.

Kansainvälisesti on esimerkkejä siitä, että vaalibudjettien koolle on asetettu rajoituksia. Ainakin Kanadassa, Italiassa, Portugalissa ja Ranskassa on käytössä eriaisteisia rajoituksia vaalibudjettien koolle.

1. lakiehdotuksen 11 §. Ennakoilmoitus. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi velvollisuus laatia ja toimittaa ennakoilmoitus vaalirahoituksesta valvovalle viranomaiselle vähintään kuukautta ennen vaalipäivää. Ehdotuksella halutaan lisätä ehdokkaiden vaalirahoituksen läpinäkyvyyttä ja tuoda äänestäjille tärkeää lisätietoa myös ehdokkaan taloudellisista tuki­joista ennen vaalipäivää.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiesitykset hyväksytään muutoin sellaisinaan paitsi 1. lakiehdotuksen 4 ja 11 § hyväksytään seuraavasti:

4 §

Ehdokkaan vaalirahoituksen rajoitukset

(1—2 mom. kuten PeVM)

Ehdokkaan vaalikampanjan kulut eivät kokonaisuudessaan saa kunnallisvaaleissa ylittää 20 000 euroa, eduskuntavaaleissa 100 000 euroa, europarlamenttivaaleissa 200 000 euroa eivätkä presidentinvaalin ensimmäisessä tai toisessa vaalissa 2 000 000 euroa.

11 §

Ennakoilmoitus

Ehdokkaan tai presidentinvaalissa ehdokkaan asettaneen puolueen ja ehdokkaan asettaneen valitsijayhdistyksen *vaaliasiamiehen* tai tämän *varamiehen on toimitettava viimeistään kuukausi* ennen vaalipäivää, kuitenkin aikaisintaan ehdo-

kaslistojen yhdistelmän ja presidentinvaalin ehdokasluettelon laatimisen jälkeen, Valtiontalouden tarkastusvirastolle ennakoilmoitus, joka sisältää suunnitelman vaalirahoituksesta ja vaalikampanjan kuluista.

(2 mom. kuten PeVM)

Helsingissä 27 päivänä maaliskuuta 2009

Antti Vuolanne /sd
Tuula Peltonen /sd
Jacob Söderman /sd

VASTALAUSE 2

Perustelut

Yhdyn vastalauseessa 1 tehtyyn ehdotukseen koskien 11 §:n (ennakkoilmoitus) muuttamista ja vaalirahoitussuunnitelman ja -kampanjakulujen ennakkoilmoituksen säätämistä lakisääteiseksi velvollisuudeksi vähintään yhtä kuukautta ennen vaalipäivää.

Ehdotin edustaja Sirnön lakialoitteen LA 14/2009 vp mukaisesti, että vaalirahoituslaissa säädettäisiin myös ehdokkaan vaalirahoitusta koskevista enimmäisrajoista.

1. lakiehdotuksen 4 §:n (uusi) 3 mom. Ehdokkaan vaalirahoituksen rajoitukset. Jatkuvasti kasvavat vaalikampanjoiden kulut muodostuvat parlamentaarisen demokratian edustavuuden ja kansalaisten yhdenvertaisten mahdollisuuksien kannalta ongelmallisiksi. Kampanjoiden siirtyminen sähköisiin tiedotusvälineisiin on lisännyt osaltaan ehdokkaiden vaalikustannuksia.

Kampanjakulujen voimakas kasvu asettaa kansalaiset yhä eriarvoisempaan asemaan vaalitaistelussa. Vaaliehdokkaiden menestys vaaleissa riippuu aikaisempaa enemmän ehdokkaan taakse hankituista taloudellisista resursseista. Rajoittamattomat taloudelliset resurssit eivät saa määrätä vaalien lopputulosta.

Ulkopuolisen rahoituksen merkittävä lisääntyminen heikentää valituiksi tulevien kansanedustajien ja kunnanvaltuutettujen uskottavuut-

ta sen suhteen, että he ovat julkista valtaa ja varoja koskevien päätösten tekijöinä riippumattomia.

Ehdottamani kampanjakatto toteuttaisi lain 1 §:n 2 momentin mukaista tavoitetta rajoittaa ehdokkaiden vaalikampanjoiden kulujen kasvua. Mielestäni tätä tavoitetta ei tulisi jättää puolueiden keskinäisen sopimuksen varaan, vaan siitä tulisi säätää laissa. Kampanjakatolla olisi ohjaava vaikutus kampanjointiin yleisesti.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että 1. lakiesityksen 4 § tulisi kuulua seuraavasti:

4 §

Ehdokkaan vaalirahoituksen rajoitukset

(1—2 mom. kuten PeVM)

Ehdokkaan vaalikampanjan kulut eivät saa kunnallisvaaleissa ylittää 10 000 euroa, eduskuntavaaleissa 50 000 euroa, europarlamenttivaaleissa 100 000 euroa eivätkä presidentinvaalin ensimmäisessä tai toisessa vaalissa 1 000 000 euroa.

Helsingissä 27 päivänä maaliskuuta 2009

Veijo Puhjo /vas